

DEUİFD Türk Kültürünü Mayalayanlar Özel Sayısı / 2021, ss. 787-798.

**SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN İŞ VE MESLEK AHLÂKININ
AHİLİKTEKİ TEMELLERİ OLARAK FÜTÜVVET ANLAYIŞI
-SÜLEMÎ'NİN KİTÂBÜ'L-FÜTÜVVET'İ ÖRNEĞİNDE-***

İsa AKALIN **

ÖZ

Geniş manadaki sosyal politikanın, önemi gittikçe artan bir konusu olarak iş ve meslek ahlakı, Türk – İslâm medeniyetinde Ahilik müessesesi içinde neşvünema bulmuştur. İş ahlakı, işveren ile işgören, mal ve hizmet üreten ile bunları alanlar arasındaki, üretimden tüketime uyulması gereken kuralları düzenleyen ahlak alanı olarak; meslek ahlakı ise genel ahlak ilkelerin söz konusu meslek özelinde o mesleğe bağlı olanların uyması gereken ahlaki ilkeler diye tanımlanmaktadır.

Fütüvvet, sözlük anlamı itibariyle gençlik, yiğitlik, mertlik, adamlık demektir. Tasavvufta ise bu anlamlara ilave olarak fedakârlık, diğerkâmlık, başkalarının hak ve menfaatini kendininkinden önde tutmak; herhangi bir karşılık beklemeden başkalarına yardım ve iyilik yapmak; toplumun ve fertlerin kurtuluşu ve mutluluğu için kendini feda etmek; başkalarını kendinden daha önemli ve daha saygıdeğer görmek demektir. Sûfiler, İslam tarihinde daha sonraları bir teşkilata dönüşen fütüvveti, önceden ahlâkî bir kavram olarak kullanmışlar, onu manevi makamlar arasında saymışlar, ona zengin bir içerik kazandırmışlar ve hakkında müstakil eserler yazmışlardır. Fütüvvet anlayışı Anadolu'da Türkler arasında zamanla iktisadî hayatı yönlendiren bir düşünce ve yaşam şekline dönüşmüş ve Ahilik olarak müesseseleşmiştir.

Ebû Abdîrrahman es-Sülemî (412/1021), bilinen en eski fütüvvet kitabı yazarıdır. es-Sülemî, “Kitâbü'l-Fütüvve” adlı eserinde yiğitlik, mertlik, delikanlılık, fedakârlık, diğergâmlık olarak fütüvvet ahlâkını ele almıştır. es-Sülemî, “Ve mine'l-fütüvveti: yiğitliktendir ki ...” diye başladığı her bir fütüvvet ahlâkî ilkesini âyet, hadîs ve sûfi sözleriyle açıklamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Fütüvvet, Sosyal Politika, İş ve Meslek Ahlakı, es-Sülemî.

---

* Yazar; çalışmanın hazırlanması esnasında bilimsel ve etik ilkelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm kaynakların kaynakçada belirtildiğini, çalışmanın maddi açıdan fonlanmadığını, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye, isaakalin@hotmail.com, isaakalin@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1421-3503>.

Makalenin Hakemlere Gönderiliş Tarihi : 06/12/2021

Makalenin Hakemlerden Geliş Tarihi : 18/12/2021

THE UNDERSTANDING OF FUTUVVET AS THE FOUNDATIONS OF
BUSINESS AND PROFESSIONAL ETHICS IN THE AHI
ORGANIZATION IN TERMS OF SOCIAL POLICY - IN THE
EXAMPLE OF SULEMI'S KITABU'L-FUTUVVET-

ABSTRACT

As a matter of increasing importance of social policy in a broad sense, business and professional ethics have found a joy in the Ahilik institution in the Turkish–Islamic civilization. Business ethics is defined as the field of decency that regulates the rules that must be followed from production to consumption between the employer and the employer, the goods and services that produce and receive them, and professional ethics is defined as the moral principles that those who adhere to this profession should follow in accordance with the general moral principles of this profession.

Futurism, according to the dictionary meaning, means youth, valor, courage, manhood. In Sufism, in addition to this meaning, self-sacrifice, altruism, the rights and interests of others ahead of your own; keep helping others without expecting any return and do good; to sacrifice himself for the Salvation and happiness of the family and the community; and more respected it is more important to see yourself to others.

The Sufis used the futuwah, which later dec into an organization in Islamic history, as a moral concept in advance, considered it among the spiritual authorities, gave it a rich content and wrote individual works about it. The understanding of futurism has become a way of thinking and life that has guided economic life among Turks in Anatolia over time and has become an institution as an Ahilik.

Abu Abdirrahman as-Sulemi (412/1021) is the author of the oldest known book of futurism. as-Sulemi, in his work "Kitab al-Futuww", considered the morality of futuwwet as valor, courage, youth, sacrifice, and other heroism. as-Sulemi explained each principle of futuwwet ethics that he started with, "And mine'l-futuwwet: it is from valor ...", with the words of ayat, hadith and sufi.

Keywords: Ahilik, Futuwweh, Social Policy, Business and Professional Ethics, al-Sulemi.

GİRİŞ

Sanayi devrimiyle birlikte iş ve meslek ahlâkı ile sosyal sorumluluk meseleleri, işveren – işçi – sendika gibi iş dünyası taraflarınca ve politikacılar ile siyaset ve iktisat teorisyenlerince ve ahlâk felsefecilerince tartışılmaya başlanmıştır. İş ve meslek ahlâkı ile sosyal sorumluluk meseleleri, bir yandan mal ve hizmet üreten sektörlerdeki işverenleri ve

çalışanları, diğer yandan üretilen mal ve hizmetlerin alıcıları - tüketicileri insanları yakından ilgilendirmektedir. Politikacılar ile siyaset ve iktisat teorisyenleri ve ahlâk felsefecileri de konunun değişik yönlerini ele almaya çalışmışlardır.

İş ahlakı, işveren ile işgören, mal ve hizmet üreten ile bunları alanlar arasındaki, üretimden tüketime uyulması gereken kuralları düzenleyen ahlak alanı olarak; meslek ahlakı ise genel ahlak ilkelerinin söz konusu meslek özelinde o mesleğe bağlı olanların uyması gereken ahlaki ilkeler diye tanımlanmaktadır.

Modern zamanların ve sosyal politikanın önemi gittikçe artan bir problemi olan iş ve meslek ahlâkı konuları, Türk – İslâm medeniyetinde genel ahlâk ve tasavvuf meselelerinin tabii bir parçası olarak ele alınmaya gelmiş ve özel olarak ta Ahîlik müessesesi içinde neşvünema bulmuştur.

1. Sosyal Politika Açısından İş Ve Meslek Ahlâkının Ahîlikteki Temelleri

Geniş manasıyla sosyal politika, sosyal hayatın bütün yönlerini ihtiva etmekte iken, dar manasıyla sosyal politika ise kapitalist ekonomi düzeninde iki sınıf arasındaki tezatları ve mücadeleleri hafifletmeye, mümkün olduğu takdirde bunları ortadan kaldırmaya, mevcut ve yürürlükteki düzeni devam ettirmeye ve sağlamlaştırmaya yönelmiş politikadır.¹ Geniş manada çalışma ekonomisi telakkisinde, iktisadî mevzulara ilave olarak işçi- işveren münasebetleriyle ilgili daha geniş manada sosyal ve siyasi meselelere de yer verilmektedir.² Sosyal politikanın, toplumun refah düzeyini artırmak ve dengeli bir şekilde dağıtma amaçları büyük ölçüde devlet tarafından yerine getirilmekle³ birlikte, bir sosyal politika kurumu olarak meslek birliği hüviyetindeki Ahîlik müessesesi iktisadî ve sosyal alanlarda toplumun refah düzeyinin artırılmasında ve dengeli bir şekilde dağıtılmasında yadsınamaz bir fonksiyonlara sahip olmuştur.

---

¹ Tuna, Orhan, Yalçıntaş, Nevzat, *Sosyal Siyaset*, İstanbul, 1981, Der Yayınları, s. 21-21.

² Zaim, Sabahaddin, *Çalışma Ekonomisi*, İstanbul, 1997, Filiz Kitabevi, s. 4.

³ Seymen, Recep, *İktisatçılar İçin Sosyal Siyaset*. İstanbul, 2009, Der Yayınları, s. 1.

Türk - İslâm medeniyetinde Ahilik müessesesi, gerek kuruluş felsefesi ve gerekse işleyişi ve etkileri itibariyle, bir sosyal politika kurumu olarak ele alınabilecek niteliklerdedir. Ahilik müessesesi, sosyal politikanın hedefleri arasında yer alan sosyal gelişme, sosyal barış, sosyal denge ve sosyal bütünleşme⁴ gibi amaçların gerçekleştirilmesinde önemli işlevler yüklenmiştir.

“Ahilik, Arapça “kardeşim” mânasındaki ahî kelimesinden gelmekte olup, bu adın Türkçe’deki cömert karşılığındaki akî’den türetildiği de ileri sürülmüştür. Temelde Kur’an-ı Kerim’e ve Hz. Peygamber’in (sav) sünnetine dayandırılan ilkeleriyle İslâmî anlayışa doğrudan bağlı olan Ahiliğin, tasavvufta önemli bir yeri bulunan “uhuvvet”i hatırlatmasından dolayı da kolayca yayılması ve kabul görmesi mümkün olmuştur. Bu teşkilâtın Anadolu’da kurulmasında fütüvvet teşkilâtının büyük tesiri vardır. İslâm’ın ilk asrından itibaren görülmeye başlayan fütüvvet teşekkülleri içinde hicrî III. (miladî IX.) yüzyıldan itibaren de esnaf birlikleri ortaya çıkmıştır.”⁵

“Ahiliğin, orijinal bir Türk kurumu mu, yoksa Arap, Fars ya da Avrupa-Bizans kökenli bir kurum mu olduğu tartışmalı olmakla birlikte, onun bir başka orjinden aynıyla kopya edilerek kurulmuş bir teşkilat ya da tarikat olmayıp, daha ziyade sosyo-ekonomik bir zorunluluktan veya sahip oldukları inanç ve kültürün etkisiyle ortaya çıkan orijinal bir Türk-Anadolu sentezi olduğunu düşünmek daha uygun olur. Ahilik kurumu; Anadolu Selçuklu devleti zamanında Miladi XIII. yüzyılda kurulup XX. yüzyıla dek, köylere varıncaya kadar Anadolu Türk toplumunda varlığını kesintisiz bir biçimde sürdüren, Türk toplumunun birlik ve beraberliğini, refah ve düzenini sağlayan ve halkın maddi-manevi ihtiyaçlarına karşılık verebilecek tarzda örgütlenen, esnaf ve sanatkâr kuruluşlarına eleman yetiştiren, onların işleyiş ve kontrollerini düzenleyen, iş-meslek-ahlak disiplini, şeyh, usta, kalfa, çırak, yamak hiyerarşisi doğrultusunda çalışmayı bir tür ibadet telakki eden; sınai, ticari, askeri, ekonomik, toplumsal, eğitsel ve kültürel faaliyetlerde bulunan bir sivil toplum kuruluşudur. Bu çalışmada; Ahilik kurumunun ortaya çıkışı, diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkisi, gördüğü fonksiyonlar genel olarak ortaya konduktan sonra, hem dar

⁴ Tuna, Yalçıntaş, *age*, s. 216-219.

⁵ Kazıcı, Ziya, “Ahilik”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (DİA), İstanbul, 1988, C. 1, s. 540.

ve hem de özellikle geniş anlamda yerine getirmiş olduğu sosyal politika fonksiyonları üzerinde durulmaktadır.”⁶

“Ahilik, sanatta mükemmellik, yaşayışta dürüstlük ve insana hizmetle olgunluk ve fazilettir. Ahiliğin gayesi gençleri mümtaz bir şahsiyet, işinin ehli bir üstad, harpte ve sulhta işi ve mesleği ile sevilen ve takdir edilen bir kıymet halinde yetiştirmektir.”⁷

“İslam’ın ahlak ilkeleri ve ortak insanlık değerlerini adeta bir anayasa düzeni haline getiren Fütüvvetnameler, kendine mahsus bir etik-ekonomik düzen arayışının belgeleri olarak okunabilir. Yeri gelmişken, Ahilik teşkilatının moralist yapısının ve ortaya çıkardığı siyasal sonuçlarının, kökenini eski Yunandan alan Batı moralist siyasal düşüncesinden farkına değinmek gerekirse, denebilir ki, Ahililiğin siyasal sisteme yön veren ilkeleri, sadece soyut aklın muhakeme gücünden çıkmış değildir. Hayatın içinde test edildikten sonra, siyasal formülasyonlar haline getirilmişlerdir.”⁸

“Fütüvvet kötülüğe iyilikle karşılık vermektir”, “Fütüvvet, hizmet ve yardımseverlik hususunda gösterişi bırakmaktır”, “Fütüvvet, kendisi muhtacken bile kardeşlere yardımdan geri durmamaktır.”⁹

“Fütüvvetnameler ahilik kurumunun inanç esaslarının, hayat felsefesinin ve ahlak anlayışının referans kaynağı olarak kabul edilebilir. Günlük hayatta her Müslümanın uyması beklenen adab ve erkânı içeren kurallardan oluşan fütüvvetnameler, İslam’ın ilk dönemlerinden itibaren varlığını korumuş, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de iktisadi hayatın tanziminde önemli bir yer tutmuştur.”¹⁰

⁶ Uçma, İsmet, *Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik*, İstanbul, 2003, İstanbul Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., yayımlanmamış doktora tezi, s. 1; Uçma, İsmet, *Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik*, İstanbul, 2015, İşaret Yayınları, 2. basım, s. 9.

⁷ Çalışkan, Yaşar, *Ahilik Kitabı*, İstanbul, 2020, Büyüyen Ay Yayınları, s. 23.

⁸ Nişancı, Şükrü, Aydın, Selçuk, “Ahilik Örneğinden Hareketle Siyaset-Ahlak İlişkisini Yeniden Düşünmek”, Erzurum, 2017, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 31, S. 4, s. 849.

⁹ Tabakoğlu, Ahmet, *İktisat Tarihi Toplu Makaleler I*, İstanbul, 2005, Kitabevi Yayınları, s. 60-62.

¹⁰ Erdem, Ekrem, “İslam İktisat Düşüncesinde ve Ahilik Geleneğinde Piyasa ve Devlet Odaklı Politikalar Üzerine Bir İnceleme”, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi = Journal of Islamic Economics and Finance*, 2020, C. VI, S. 2, s. 199.

Fütüvvetnâmelerde, fütüvvete layık görülmeyen meslek grupları ve makbul olmayan davranışlar (yalan söylemek, kin gütmek, zulmetmek, fahiş fiyata mal satmak gibi) fütüvvetle bağdaşmayan haller olarak vurgulanmış ve bunlar fütüvvetin dışında tutularak adil toplumsal bir düzen sağlanmasına çalışılmıştır.¹¹

“Abilîk diğer fonksiyonlarının yanında siyasi hayatta da önemli bir yere sahip olmuştur. Her zaman devletin yanında olmuşlar, devlete her yönüyle yardımcı olmuşlardır. Yeri geldiği zaman idareci, yeri geldiği zaman asker olarak devlete hizmet etmişlerdir. Düzenin bozulduğu anarşi ortamlarında, toplumun huzuru için gereken tedbirler alınmıştır.”¹²

“Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde bütün Anadolu' da abilîğin itibarı doruğuna ulaşmış, şehirlerde esnaf, köylerde ikta düzeni içerisindeki sipahiler tarafından benimsenmiş hatta devlet adamları, müderrisler, çeşitli tarikat şeyhleri, büyük tacirler bu teşkilata girmişlerdir.”¹³

“Anadolu'da Abilîğin kurucusu olarak bilinen ve İran'ın Hoy şehrinde doğan Şeyh Nasîrüddin Mahmûd (ö. 1262), sonraları Ahî Evran ismiyle anılmıştır. Özellikle I. Alâeddin Keykubad'ın büyük destek ve yardımıyla, bir taraftan İslâmî-tasavvufî düşünceye ve fütüvvet ilkelerine bağlı kalarak tekke ve zâviyelerde şeyh mürid ilişkilerini, diğer taraftan iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak münasebetlerini ve buna bağlı olarak iktisadî hayatı düzenleyen Abilîğin Anadolu'da kuruluş gelişmesinde Ahî Evran'ın büyük rolü olmuştur.”¹⁴

“12 ve 13.yüzyıllardan beri Anadolu şehirlerinin bir kısmında esnaf ve zanaatkâr topluluklarının fütüvvet (ve yerine göre abi teşkilatı) adı ile başlı başına birer tarikat havası sürdürdükleri biliniyor. Fütüvvet, söz konusu

¹¹ “Anadol, Cemal, *Türk İslam Medeniyetinde Abilîk Kültürü ve Fütüvvetnâmeler*, Ankara, 2001, II. Baskı, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 40-41.

¹² Atık, Kayhan, *Abilîk ve Siyaset*, Kayseri, 2011, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 13, s. 57.

¹³ Köprülü, M. Fuad, (Osmanlı İmp. Kuruluşu, Ank. 1972, s. 117-118)'den naklen: Tabakoğlu, Ahmet, *İktisat Tarihi Toplu Makaleler I*, İstanbul, 2005, Kitabevi Yayınları, s. 343.

¹⁴ Kazıcı, age, s. 541; İlhan Şahin, “Ahî Evran”, *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 1988, C. 1, s. 529.

toplulukların umde ve esaslarına verilen addır; mensuplarına da çoğu kez - derece ve kademe farkları ile beraber- ahî unvanı verilmiştir. Topluluğun davranış ve hareket kurallarının yazılı toplamı –bir çeşit kodeksi- ise fütüvvetnâme olarak bilinir.”¹⁵

“Fütüvvet teşkilatı ile ahîlik arasındaki organik bağ yanında ahîlikle fütüvvet arasında hem kavramsal hem de içerik bakımından da önemli bir yakınlık bulunmaktadır. Ahî kavramı fütüvvette ikinci makam sahipleri konumundaki halifenin karşılığıdır. Tasavvufî kaynaklar içerisinde değerlendirilen Fütüvvetnameler, aynı zamanda Ahîliğin temel prensiplerinin kaynağıdır.”¹⁶

2. es-Sülemî'nin *Kitâbü'l-Fütüvvet'i* Örneğinde Türk - İslâm Medeniyetinde Fütüvvet ve Ahîlik

Ahmed Yesevî'nin (562/1162) hocası olan Yûsuf el-Hemedânî'nin (535/1140) şeyhi Ebû Ali el-Fâremedî'dir (477/1084) ki el-Fâremedî aynı zamanda Gazzâlî'nin de tasavvuftaki ortak üstadıdır. el-Fâremedî ise silsilesinde Ebû Abdirrahman es-Sülemî'nin (412/1021) ve Ebû Ali ed-Dakkâk'ın (406/1015) bulunduğu el-Kuşeyrî'nin (465/1072) talebesidir.

es-Sülemî, fütüvveti insanlığın atası Hz. Adem ile başlatmakta, Habil'in fütüvveteye uygun davrandığını, Kabil'in ise onu reddettiğini, Şit, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, İsmail, Lut, İshak, Yakub, Yusuf, Zülkifl, Şuayb, Musa, Harun, Ashab-ı Kahf, Davud, Süleyman, Yunus, Zekeriya, Yahya, İsa ve Hz. Muhammed'in (aleyhimüs-selam) fütüvvet ehlerinden olduklarını vurguladıktan sonra Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin Hz. Muhammed (aleyhis-selam) tarafından fütüvvet emin'i yapıldıklarını belirtmektedir.

es-Sülemî, yukarıdaki ayetleri sıraladıktan sonra “Fütüvvet”i şöyle tanımlamaktadır: “Fütüvvet, Allah'ın emirlerine uymak, ibadeti güzelce

¹⁵ Ülgener, Sabri F., *Dünnü ve Bugünü ile Zihniyet ve Din İslâm, tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlâkı*, İstanbul, 2006, Derin Yayınları, s. 114-115.

¹⁶ Özköse, Kadir, “Ahîlikte Ahlak ve Meslek Eğitimi”, Sivas, 2011, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XV, S. 2, s. 9.

yapmak, bütün kötülükleri terk etmek, örnek ahlaka ve zahiri batini gizli açık tüm ahlaki güzelliklere sarılmaktır.”¹⁷

İslam tarihinde yiğitlik delikanlılık gözü peklilik denince akla gelen ilk isimlerden biri, belki de ilki Hz. Ali'dir. Hz. Ali'nin hicret esnasında Hz. Peygamber'in (sav) yatağında müşrikleri karşılaması ve katıldığı savaşlarda gösterdiği kahramanlıklardan olsa gerek fetâ: yiğit delikanlı kelimesi adeta Hz. Ali ile özdeşleşmiştir. Nitekim kimi kaynaklarda hadis olarak ta nakledilen, gerçekteyse merfû hadîs yani Hz. Peygamber'in (sav) sözü olarak tespit edilememiş olan; “Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den daha yiğidi yoktur / kılıç, sadece Zülfikar'dır, yiğit ise sadece Ali'dir” anlamlarına gelen لا سيف إلا ذو الفقار ولا فتى إلا علي sözü¹⁸, Hz. Ali için halk arasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ebû Abdîrrahman es-Sülemî (412/1021), bilinen en eski fütüvvet kitabı yazarıdır. es-Sülemî, “*Kitâbü'l-Fütüvve*” adlı eserinde yiğitlik, mertlik, delikanlılık, fedakârlık, diğerkâmlık olarak fütüvvet ahlâkını ele almıştır. es-Sülemî, “Ve mine'l-fütüvveti: yiğitliktendir ki ...” diye başladığı her bir fütüvvet ahlâkı ilkesini âyet, hadîs ve sûfî sözleriyle açıklamıştır. es-Sülemî, eserinde otuz bir hadîsi kendi isnâdlarıyla rivâyet etmiştir.

es-Sülemî, “*Kitâbü'l-Fütüvve*” adlı kitabında; birinci cüzde 47, ikinci cüzde 45, üçüncü cüzde 55, dördüncü cüzde 36, beşinci cüzde 28 olmak üzere beş ana bölümde toplam 221 fütüvvet özelliği açıklamaktadır. es-Sülemî, “Ve mine'l-fütüvveti: yiğitliktendir ki ...” diye başladığı her bir fütüvvet ahlâkı ilkesini âyet, hadîs ve sûfî sözleriyle açıklamıştır. es-

¹⁷ es-Sülemî, *Kitâbü'l-Fütüvve Tasavvufa Fütüvvet*, Arapça olarak neşreden ve Türkçeye tercüme eden: Süleyman Ateş, Ankara, 1977, Ankara Üniversitesi Yayınları, s. 24 vd.

¹⁸ “Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den daha yiğidi yoktur / kılıç, sadece Zülfikar'dır, yiğit ise sadece Ali'dir” anlamlarına gelen لا سيف إلا ذو الفقار ولا فتى إلا علي sözünün Hz. Peygamber'in (sav) hadisi olup olmadığıyla ilgili hadisçilerin değerlendirmeleri için bkz: es-Sehâvî, *el-Makâsîdu'l-Hasene*, Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407/1987 s. 460, no: 1307; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûa fi'l-Abbâri'l-Mevdûa*, Beyrut, el-Mektebü'l-İslâmî, 1406/1986, s. 367, no: 595; el-Aclûnî, *Keşfi'l-Hafâ*, Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1408/1988, C. 2, s. 363-364, no: 3069; el-Hût el-Beyrutî, *Esne'l-Metâlib*, Beyrut, Daru'l-Fikr, 1412/1991, s. 536, no: 1708.

Sülemî, eserinde otuz kadar hadîsi kendi isnâdlarıyla rivâyet etmektedir. Sülemî'nin sıraladığı fütüvvet ilkelerinden bazıları şunlardır:

- Fütüvvet gereklerinden biri dostlara lütufta bulunmak, onların ihtiyaçlarını karşılamaktır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de kötülüğü iyilikle karşılamak, kabahati cezalandırmamaktır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de dostların hatalarını aramaktan vazgeçmektir.

- Fütüvvet gereklerinden biri de güzel ahlâk sahibi olmaktır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de ülfet etmek, kaynaşmaktır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de cömertliktir.

- Fütüvvet gereklerinden biri de eski muhabbeti korumaktır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de kişinin dostlarını ve komşularını gözetmesidir.

- Fütüvvet gereklerinden biri de günah olmayan konularda dostları idare etmektir.

- Fütüvvet gereklerinden biri de dostlara yardım etmek, onlara uymaktır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de kendi ailesinden önce arkadaşlarına acıdır.

- Fütüvvet gereklerinden biri de malında, dostlarının kendi malları gibi tasarruf etmelerine izin vermektir.

- Fütüvvet gereklerinden biri de misafiri ve ziyafet vermeyi sevmektir.

- Fütüvvet gereklerinden biri de gözü tok ve gönlü geniş olmaktır.

SONUÇ

Sosyal politikanın, önemi gittikçe artan bir konusu olarak iş ve meslek ahlakı, Türk – İslâm medeniyetinde Ahîlik müessesesi içinde neşvünema bulmuştur. İş ahlakı, işveren ile işgören, mal ve hizmet üreten ile bunları alanlar arasındaki, üretimden tüketime uyulması gereken kuralları düzenleyen ahlak alanı olarak; meslek ahlakı ise genel ahlak

ilkelerin söz konusu meslek özelinde o mesleğe bağlı olanların uyması gereken ahlaki ilkeler diye tanımlanmaktadır. Fütüvvet, sözlük anlamı itibariyle gençlik, yiğitlik, mertlik, adamlık demektir. Tasavvufta ise bu anlamlara ilave olarak fedakârlık, diğerkâmlık, başkalarının hak ve menfaatini kendininkinden önde tutmak; herhangi bir karşılık beklemeden başkalarına yardım ve iyilik yapmak; toplumun ve fertlerin kurtuluşu ve mutluluğu için kendini feda etmek; başkalarını kendinden daha önemli ve daha saygıdeğer görmek demektir. Sûfiler, İslam tarihinde daha sonraları bir teşkilata dönüşen fütüvveti, önceden ahlâkî bir kavram olarak kullanmışlar, onu manevî makamlar arasında saymışlar, ona zengin bir içerik kazandırmışlar ve hakkında müstakil eserler yazmışlardır. Fütüvvet anlayışı Anadolu'da Türkler arasında zamanla iktisadî hayatı yönlendiren bir düşünce ve yaşam şekline dönüşmüş ve Ahîlik olarak müesseseseleşmiştir. Türk – İslâm medeniyetindeki Fütüvvet ve Ahîlik müessesesi, bu yönleriyle ele alındığı takdirde günümüz iktisadi sorunlara çözüm üretmede önemli katkılar sağlayabileceği ortadadır.

KAYNAKÇA

- el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1408/1988.
- Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfûa fî'l-Abbâri'l-Mevdûa*, Beyrut, el-Mektebül-İslâmî, 1406/1986.
- Anadol, Cemal, *Türk İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnâmeler*, Ankara, 2001, II. Baskı, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Atik, Kayhan, *Ahîlik ve Siyaset*, Kayseri, 2011, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 13, ss. 57-73.
- Çalışkan, Yaşar, *Ahîlik Kitabı*, İstanbul, 2020, Büyüyen Ay Yayınları.
- Erdem, Ekrem, "İslam İktisat Düşüncesinde ve Ahilik Geleneğinde Piyasa ve Devlet Odaklı Politikalar Üzerine Bir İnceleme", *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi = Journal of Islamic Economics and Finance*, 2020, C. VI, S. 2, s. 184-211.
- el-Hût el-Beyrutî, *Esne'l-Metâlib*, Beyrut, Daru'l-Fıkr, 1412/1991.
- Kazıcı, Ziya, "Ahîlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 1988, C. 1, s. 540-542.
- Nişancı, Şükrü, - Aydın, Selçuk, "Ahilik Örneğinden Hareketle Siyaset-Ahlak İlişisini Yeniden Düşünmek", Erzurum, 2017, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 31, S. 4, ss. 843-856.
- Özköse, Kadir, "Ahilikte Ahlak ve Meslek Eğitimi", Sivas, 2011, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XV, S. 2, s. 5-19.
- es-Sehâvî, *el-Makâsîdu'l-Hasene*, Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407/1987.
- Seymen, Recep, *İktisatçılar İçin Sosyal Siyaset*. İstanbul, 2009, Der Yayınları.
- es-Sülemî, *Kitâbü'l-Fütüvve Tasavvufta Fütüvvet*, Arapça olarak neşreden ve Türkçeye tercüme eden: Süleyman Ateş, Ankara, 1977, Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, İlhan, "Ahî Evran", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 1988, C. 1, s. 529-530.
- Tabakoğlu, Ahmet, *İktisat Tarihi Toplu Makaleler I*, İstanbul, 2005, Kitabevi Yayınları.

Tuna, Orhan –Yalçıntaş, Nevzat, *Sosyal Siyaset*, İstanbul, 1981, Der Yayınları.

Uçma, İsmet, *Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Abilik*, İstanbul, 2003, İstanbul Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., yayımlanmamış doktora tezi; İsmet Uçma, *Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Abilik*, İstanbul, 2015, İşaret Yayınları, 2. Basım.

Ülgener, Sabri F., *Dünü ve Bugünü ile Zihniyet ve Din İslâm, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlakı*, İstanbul, 2006, Derin Yayınları.

Zaim, Sabahaddin, *Çalışma Ekonomisi*, İstanbul, 1997, Filiz Kitabevi.